International

scientific and practical conference

DECEMBER 6
2024

2024

STDF

Science technology& Digital finance

Google Scholar

The main directions of socio-economic development of New Uzbekistan: problems and solutions

MINISTRY OF HIGHER EDUCATION, SCIENCE AND INNOVATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

JIZZAKH BRANCH OF THE NATIONAL UNIVERSITY OF UZBEKISTAN NAMED AFTER MIRZO ULUGBEK

Scientific journal of Science technology & Digital finance

The main directions of socio-economic development of New Uzbekistan: problems and solutions collection of materials of the international scientific and practical conference on the topic

(December 6, 2024)

(Part 2)

Jizzakh-2024

Department of Economics and tourism of Jizzakh branch of the National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek
6.12.2024

The main directions of socio-economic development of New Uzbekistan: problems and solutions collection of materials of the international scientific and practical conference on the topic – Jizzahk: Department of economics and tourism of Jizzakh branch of the national university of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek, December 6, 2024, 450 pp.

Editors in charge: DSc.prof. Turakulov O.X., PhD. O'ralov A.I.

In the collection of materials of the conference, the role and role of Science, Education and production in the era of globalization, the pressing problems of the issues of interaction of these processes, feedback on their solutions were presented by mature specialists of the field.

In addition, research on the scientific and practical topic, carried out in the economics, Exact Sciences, Natural Sciences and socio-humanities during the globalization period, information is presented in the scientific and practical fields, which includes the latest innovative technologies in the fields of production.

It can be argued that this collection is one of the specific intersections of current thoughts and innovative ideas of the world of science. This scientific and practical conference was actively attended by professors and scientific researchers engaged in scientific research in Uzbekistan and foreign countries. In increasing the position of the scientific and practical conference, the professors and teachers of domestic and foreign higher educational institutions made a significant contribution.

Professors and teachers of foreign higher educational institutions who actively participated in the work of the conference made a worthy contribution to the high level of interaction with scientists of our country. The processes of international cooperation with foreign countries and exchange with them in the field of Science in the era of globalization have a positive effect on the development of Higher Education, the fields of Science and production. The materials of this conference are special in that they include a wide range of research, from theoretical developments to practical solutions, demonstrating the diversity of approaches and directions in this area.

In conclusion, it should be noted that this scientific and practical conference will be a very useful collection for everyone who is interested in modern research in the fields of further development of Higher Education, Science, Education and production in the era of globalization. The authors are responsible for the content and quality of the articles and abstracts included in the collection.

XUFIYONA IQTISODIYOTGA QARSHI KURASHISH YO‘LLARI VA USULLARI

Latipov Lazizjon
Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali

Annotatsiya: Xufiyona iqtisodiyot yoki informal sektor, davlatning rasmiy iqtisodiy tizimidan tashqarida amalga oshiriladigan iqtisodiy faoliyatlarni ifodalaydi. Ushbu sektorning o‘sishi, iqtisodiy barqarorlikka, soliqlarga va davlat byudjetiga salbiy ta'sir ko‘rsatadi. Maqolada xufiyona iqtisodiyotga qarshi kurashishning samarali usullari, jumladan, soliq siyosatining yaxshilanishi, rasmiylashtirish jarayonlarining soddalashtirilishi, mehnat bozorining rasmiylashtirilishi va texnologik yechimlar keltirilgan. Shuningdek, xufiyona iqtisodiyotga qarshi kurashishda davlat boshqaruvi va xalqaro hamkorlikning o‘rni tahlil etilgan. Rivojlanayotgan va o‘tish iqtisodiyoti mamlakatlarida xufiyona iqtisodiyotni kamaytirish uchun qo‘llaniladigan siyosatlar va amaliyotlar haqida muhokama qilinadi.

Kalit so‘zlar: xufiyona iqtisodiyot, informal sektor, yashirin iqtisodiyot, soliq siyosati, rasmiylashtirish, mehnat bozorini rasmiylashtirish, iqtisodiy barqarorlik, davlat boshqaruvi, korrupsiya, raqamli iqtisodiyot, bozor inqilobi, xususiylashtirish

Kirish

Xufiyona iqtisodiyot (informal sektor) – davlatning rasmiy iqtisodiy tizimidan tashqarida amalga oshiriladigan iqtisodiy faoliyatlarni ifodalaydi. Ushbu sektorga ko‘plab faoliyatlar kiradi, jumladan, norasmiy ish o‘rinlari, yashirin savdo, soliqdan chetda qolish va boshqa faoliyatlar. Rivojlanayotgan mamlakatlarda xufiyona iqtisodiyotning kengayishi, davlat byudjetining kamayishi, soliq tizimining samarali ishlamasligi, mehnat bozori va ijtimoiy barqarorlikni yomonlashtirishga olib keladi. Ushbu maqolada xufiyona iqtisodiyotga qarshi kurashishning samarali yo‘llari va usullari, shu jumladan soliq siyosatining takomillashtirilishi, rasmiylashtirish jarayonlarining soddalashtirilishi, mehnat bozorining modernizatsiyasi va boshqa yondashuvlar tahlil qilinadi.

Xufiyona iqtisodiyot: ta'rif va muammolar

Xufiyona iqtisodiyotning o‘ziga xos xususiyatlari, umumiy iqtisodiyotdan ajralib turishi va asosan soliqdan chetda qolishi uning asosiy muammolaridan biridir. Bu sektorda ishlovchilar ko‘pincha ijtimoiy himoya va ish haqi kafolatlaridan mahrum bo‘ladilar. Xufiyona iqtisodiyotning o‘sishi rivojlanayotgan mamlakatlarda ko‘plab salbiy oqibatlarga olib keladi:

1. Soliq daromadlarining kamayishi – Yashirin iqtisodiyot soliq to‘lovchilari sonini kamaytiradi, natijada davlatning soliq daromadlari qisqaradi.

Department of Economics and tourism of Jizzakh branch of the National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek
6.12.2024

2. Ijtimoiy tengsizlik – Xufiyona sektorda ishlovchilar ko‘pincha past maoshlar bilan ishlashadi va ish xavfsizligi, pensiya va sog‘liqni saqlash kabi ijtimoiy kafolatlardan mahrumdir.

3. Iqtisodiy samaradorlikning pasayishi – Xufiyona sektorning samarali ishlamasligi, resurslarning noto‘g‘ri taqsimlanishi va ishlab chiqarish jarayonlarining tartibsizligi iqtisodiy samaradorlikka zarar yetkazadi.

4. Bozorni noto‘g‘ri tartibga solish – Yashirin sektor rasmiy iqtisodiyot bilan to‘qnashuvga olib keladi, bu esa monopoliyalarning o‘sishiga va bozorning noaniq sharoitlarga duchor bo‘lishiga sabab bo‘ladi.

Xufiyona iqtisodiyotga qarshi kurashish yo‘llari

Xufiyona iqtisodiyotga qarshi kurashishning samarali yo‘llari bir nechta asosiy jihatlarni o‘z ichiga oladi:

1. Soliq siyosatini takomillashtirish

- Soliq stavkalarini pasaytirish va tizimni soddalashtirish: Yuksak soliq stavkalari va murakkab soliq tizimi ko‘plab ishbilarmonlarni va fuqarolarni xufiyona sektorga o‘tishga undaydi. Soliq siyosatini soddalashtirish va stavkalarni pasaytirish, rasmiy iqtisodiyotga o‘tishni rag‘batlantiradi.
- Elektron soliq to‘lov tizimlari: Raqamli texnologiyalar yordamida soliq to‘lovlarini raqamli tizimga o‘tkazish va shaffoflikni ta’minlash, yashirin iqtisodiyotga qarshi kurashishda samarali vosita bo‘lishi mumkin.

2. Rasmiylashtirishni Soddalashtirish

- Biznesni ochish uchun qonuniy tartiblarni soddalashtirish: Mamlakatlarda biznesni ochish va yuridik faoliyatni rasmiylashtirish jarayonlari ko‘pincha murakkab va qiyin bo‘ladi. Bu esa ishbilarmonlarni informal sektorda faoliyat yuritishga majbur qiladi. Rasmiylashtirish jarayonlarini soddalashtirish, yangi bizneslar uchun samarali va qulay sharoitlar yaratish, ularni rasmiy iqtisodiyotga jalb qiladi.
- Xususiy sektorga qo‘shimcha rag‘batlar: Xususiy sektorni qo‘llab-quvvatlash, kichik va o‘rta bizneslarni soliq imtiyozlari va boshqa rag‘batlar orqali rasmiylashtirishga undash mumkin.

3. Mehnat bozorini rasmiylashtirish

- Mehnat huquqlarini ta'minlash: Mehnat bozorini rasmiylashtirish, ishchilarga to‘g‘ri ish haqi, ijtimoiy sug‘urta, sog‘liqni saqlash va boshqa huquqlarni ta'minlashni anglatadi. Bu rasmiy bo‘lmagan ish o‘rinlarida ishlovchilarning yuksalishiga yordam beradi va ularni xufiyona sektordan chiqarib tashlaydi.
- Mehnat bozoridagi noaniqlikni kamaytirish: Mehnat bozorida noaniqlikni kamaytirish va ish o‘rinlari yaratish, yoshlar va ayollarni rasmiy sektorga jalb qilish uchun samarali siyosatlarni ishlab chiqish lozim.

4. Korrupsiyaga qarshi kurashish

- Davlat organlarida shaffoflikni oshirish: Korrupsiya davlatning rasmiy sektoridan tashqarida faoliyat yuritishni rag‘batlantiradi. Davlat organlarida shaffoflikni oshirish va korrupsiyaga qarshi kurashish uchun samarali strategiyalarni ishlab chiqish muhimdir.

Department of Economics and tourism of Jizzakh branch of the National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek
6.12.2024

- Auditorlik va monitoring tizimlarini kuchaytirish: Yashirin iqtisodiy faoliyatlarni aniqlash va monitoring qilish uchun auditorlik va nazorat tizimlarini takomillashtirish lozim.

5. Texnologik yechimlardan foydalanish

- Raqamli iqtisodiyot va onlayn savdolarni rasmiylashtirish: Internet va raqamli texnologiyalar yordamida onlayn savdolar va raqamli bizneslarni rasmiylashtirish, yashirin iqtisodiyotni kamaytirish uchun samarali vosita hisoblanadi.
- Blockchain va smart-kontraktlar: Raqamli tizimlar yordamida barcha iqtisodiy faoliyatlar va tranzaksiyalarni shaffof qilish, raqamli tizimlarda avtomatik ravishda amalga oshiriladigan soliq to‘lovlarini o‘rnatish.

Xufiyona iqtisodiyotga qarshi kurashishda xalqaro hamkorlik

Xufiyona iqtisodiyotga qarshi kurashishda xalqaro hamkorlik katta ahamiyatga ega. Ko‘plab rivojlanayotgan mamlakatlar o‘zlarining iqtisodiy siyosatlarini yangilash, rasmiylashtirishni soddalashtirish va soliq tizimini yaxshilash uchun xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilmoqdalar. Xalqaro moliya institutlari (Masalan, Jahon Banki va Xalqaro Valyuta Jamg‘armasi) va boshqa ixtisoslashgan tashkilotlar ko‘maklashib, rivojlanayotgan mamlakatlarga xufiyona iqtisodiyotni kamaytirish bo‘yicha tavsiyalar beradi.

Xulosa

Xufiyona iqtisodiyotga qarshi kurashish uchun keng qamrovli va tizimli yondashuv talab etiladi. Soliq tizimini takomillashtirish, mehnat bozorini rasmiylashtirish, texnologik yondashuvlarni qo‘llash va korrupsiyaga qarshi kurashish kabi chora-tadbirlar samarali bo‘lishi mumkin. Rivojlanayotgan mamlakatlarda xufiyona iqtisodiyotning o‘sishini kamaytirish va barqaror iqtisodiy o‘sishni ta’minlash uchun ko‘plab siyosatlarni birlashtirgan holda amalga oshirish zarur.

Foydalanilgan Adabiyotlar

1. Schneider, F., & Williams, C. C. (2013). *The Shadow Economy*. Edward Elgar Publishing.
2. Loayza, N. V. (1997). "The economics of the informal sector: A simple model and some empirical evidence from Latin America". *World Bank Economic Review*, 11(1), 97-124.
3. Perry, G. E., & Maloney, W. F. (2007). *Informality: Exit and Exclusion*. World Bank.
4. Schneider, F. (2002). "The Shadow Economy: A Survey of Recent Developments". *IZA Discussion Paper Series*, No. 512.
5. De Soto, H. (1989). *The Other Path: The Economic Answer to Terrorism*. Harper & Row.
6. ILO (International Labour Organization). (2015). *World Employment and Social Outlook: The Transition to Formality*.
7. Kaufmann, D., & Kraay, A. (2002). "Growth without governance". *World Bank Policy Research Working Paper*.

Department of Economics and tourism of Jizzakh branch of the National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek
6.12.2024